

Stromy dětem

„Děti a stromy - vyrosteme společně“

Manuál pro výsadbu stromů a keřů

Kam by měly nové dřeviny zamířit

Projekt je zaměřen na výsadby do volné krajiny nebo do intravilánu obcí, nemělo by se jednat o výsadbu do lesa. Pozemky pro výsadbu by měly být přístupné veřejnosti, nemělo by tedy jít o výsadbu například na soukromou zahradu. Naopak třeba školní zahrada je pro výsadbu vhodná.

Proč sázet stromy s dětmi?

Kromě toho, že jsou krásné, jsou stromy odedávna symbolem dlouhověkosti. Plní i celou řadu ekologických funkcí. Zadržují vodu, brání erozi, svým opadem vytvářejí půdu, uvolňují kyslík, ochlazují a zvlhčují své okolí, pomáhají tlumit klimatickou změnu a v neposlední řadě jsou domovem pro stovky druhů organismů...

1. Příprava

Výběr místa

Máte-li v úmyslu obohatit své okolí o nový strom, tak první úkol, který vás čeká, je vybrat správné místo. Dívejte se kolem sebe, kde se Vám bude zdát, že zeleň chybí. Ve volné krajině, zejména v té zemědělské, v minulosti zmizelo mnoho remízků, alejí a stromořadí. Tam můžete napřít svou pozornost.

Při plánování výsadeb v intravilánu nezapomeňte zohlednit to, jak bude strom velký v dospělosti. Není moudré sázet například pod elektrické dráty, do těsné blízkosti silnice, kde ho mohou zničit pluhy při zimní údržbě, nebo do blízkosti budov, kde by mohl v dospělosti poškozovat základy nebo stínit okna.

Podle občanského zákoníku je vlastníkem dřeviny majitel pozemku, na němž dřevina roste, nebo se plánuje vysadit. Vyrůstá-li kmen na hranici pozemků různých vlastníků, je strom společný. Proto je nezbytné vždy zajistit souhlas majitele pozemku s výsadbou. Majitele pozemku můžete dohledat například prostřednictvím webového portálu nahlizenidokn.cuzk.cz. Ten by měl i vědět, že výsadbou nedojde ke kolizi s inženýrskými sítěmi. Pokud nevíte kam, zkuste se obrátit na svůj obecní úřad. Tam budou mít přehled o obecních pozemcích a možná budou mít i nějaké výsadby naplánované.

Pro běžné stromy platí jako přípustná vzdálenost od hranice pozemku 3 metry, pro menší 1,5 metru. Máte-li v plánu vysazovat stromy blíže k hranici pozemku, je třeba získat souhlas majitele sousedního pozemku. Občanský zákoník říká, že má-li pro to vlastník pozemku rozumný důvod, může požadovat, aby se soused zdržel sázení stromů v těsné blízkosti společné hranice pozemků.

Výběr druhu stromů či keřů

Projekt je zaměřen především na původní české druhy stromů, umožňuje i výsadbu původních druhů keřů, případně místních druhů ovocných stromů.

Každý strom má trochu jiné potřeby – jiné nároky na vláhu, druh půdy, množství živin nebo zastínění. Než se tedy rozhodnete, dobře si o stromcích zjistěte základní informace, stačí třeba v atlase dřevin nebo nás kontaktujte. Rádi Vám s výběrem vhodného druhu stromu poradíme.

- Ze všech životních potřeb stromu je asi nejdůležitější nárok na vláhu – olše, vrba nebo jilm vám určitě neporostou na suchém místě, naopak borovice, bříže, jeřábu nebo buku se určitě nebude dařit na podmáčené půdě. Většina ostatních domácích dřevin je na půdní vláhu poměrně tolerantních. Ale v suti nebo navážce vám neporoste nejspíš nic. Důležité je, aby na stanovišti byla ve svrchní vrstvě kvalitní zemina alespoň do hloubky 40 cm.

- Při výběru druhů můžete zohlednit i jejich další ekosystémové služby, třeba vybrat druhy, které budou v dospělosti zajišťovat potravu pro zvěř a ptáky. Z původních druhů keřů a stromů to jsou například: buk lesní, dub letní či zimní, jeřáb ptačí, třešeň ptačí, zob ptačí, hloh obecný, svída krvavá, kalina obecná, zimolez obecný či růže šípková.

- Většina stromků má ráda v prvních letech po výsadbě i dostatek světla. Pokud stromek vysadíte na tmavé místo, nedostatek slunce způsobí, že poroste pomalu a světlo milné druhy mohou i zajít. Naopak mezi stínomilné druhy, které částečné zastínění snesou, patří například jedle, javory, habr, buk, jasan, jilm nebo tis.

- Důležité jsou i prostorové nároky jednotlivých druhů. Podle toho je vhodné i vybírat vzdálenost mezi jednotlivými stromy. Sážete-li alej nebo stromy v zahradě, můžete se inspirovat na jiném podobném místě, kde už dospělé stromy rostou. Obecně se dá říci, že čím blíže k sobě je vysadíte, tím budou štíhlejší a vyšší, pokud je vysadíte dále od sebe, budou košatější. Pro základní orientaci uvádíme přibližné výšky vybraných druhů stromů.

Stromy velkokorunné

- výška dřeviny nad 20 m: buk lesní, ořešáky, topoly, javor mléč, javor klen, habr obecný, jasan ztepilý, duby, lípy, jilmy

Stromy střední

- výška dřeviny 10 až 20 m: olše lepkavá, bříza bělokorá, olše šedá, třešeň ptačí, hrušeň obecná

Stromy malokorunné

- výška dřeviny 6 až 10 m: jabloně, slivoně, višně, třešně, hrušně

Příprava opatření – projektu

Všechno, co jste dosud zjistili a vybrali, je třeba dát na papír do formy „projektu“, ze kterého musí být jasné, kde přesně a co by se mělo sázet. Mělo by být určeno číslo parcely, kde výsadba proběhne, a kdo je jejím vlastníkem.

Druh sazenic

Sazenice, které budou v rámci projektu vysazovány, mohou být dvou druhů – prostokořenné nebo krytokořenné. Odvíjet se to bude zejména podle nabídky na trhu a také podle domluvené velikosti sazenic. Tyto dva druhy se liší v choulostivosti při nakládání s nimi a trochu také způsobem výsadby.

Výsadba prostokořenné sazenice

Prostokořennou sazenici se rozumí několikaletý stromček, který má zastřížené kořeny tak, aby se snadněji sázel, ale nemá hliněný bal okolo kořenů. Podobně se zachází třeba při přesazování odrostlejšího stromku z náletu. Výsadba se provádí buď na jaře před vyrašením listů, kdy stromek ještě „spí“, ale půda, do které se sází, už musí být rozmrzlá. Druhou variantou je podzimní výsadba po opadu listů, aby se snížil výpar v době, kdy ještě sazenice není prokořeněná. Dávejte pozor hlavně na vysychání kořenů. Kořeny by měly být co nejméně na vzduchu a vůbec ne na slunci. Při přepravě je vhodné je mít zabalené třeba ve vlhké textilií. Při výsadbě dbejte, aby stromek byl vysazen kolmo vzhůru a hlavní kořen mířil kolmo dolů – aby nebyl ohnutý.

Výsadba obalené sazenice

Obalená sazenice (s hliněným balem okolo kořenů) je méně choulostivá než prostokořenná. Na druhou stranu je těžší a je s ní tedy obtížnější manipulace. Dá se sázet na jaře i na podzim, pokud není velké sucho. Sazenice s hliněným balem se sází bez obalu, ten je potřeba těsně před výsadbou ze stromku odstranit.

2. Výsadba

Příprava místa výsadby

Maximálně 2 dny před výsadbou, ale čím později, tím lépe, je třeba připravit výsadbovou jámu. Pokud je to časově reálné, je ideální ji vykopat i bezprostředně před výsadbou, zemina tak nevyschne a prospěje to ujmavosti. V případě sucha nebo dříve připravené jámy je vhodné vykopanou zeminu i jámu před výsadbou navlhčit. Hloubka jámy by měla být přibližně stejná nebo jen o málo větší, než je výška kořenového balu. Šířka by měla odpovídat alespoň 2násobku šířky kořenového balu.

Zvláště na jílovitých půdách je důležité stěny a dno jámy zdrsňit rýčem, čímž se usnadní prorůstání kořenů mimo výsadbovou jámu. V opačném případě hrozí tzv. květináčový efekt, kdy kořeny v budoucnu prorůstají jen prostorem jámy.

Výsadba sazenice

Není se čeho bát, není to nic složitého. Před umístěním stromu do jámy zkontrolujte, zda byla vykopána do správné hloubky a ne více. Většina kořenů čerstvě zasazeného stromu bude růst ve svrchních 30 cm půdy. Je-li strom zasazen příliš hluboko, nové kořeny se vzhledem k nedostatku kyslíku obtížně vyvíjí a kmen stromu nad krčkem může být poškozen hnilobami. Je lepší zasadit strom o něco výš než moc hluboko. Vyšší úroveň výsadby navíc dovoluje mírné sesednutí (v případě nakypření dna jámy). U obalených sazenic je to jasné – měly by růst stejně hluboko jako ve školce, poznáte to podle hlíny v balu. U prostokořenných sazenic poznáte správnou hloubku tak, že kořenová kůra má trochu jinou barvu než ta kmenová. Místo přechodu (takzvaný kořenový krček) by mělo být v úrovni země nebo mírně nad ní.

Sazenici umísťete do vykopané jamky tak, abyste jí neohýbali kořeny. Postupně přivrhnúte vykopanou hlínu a průběžně citlivě, ale pevně udusávejte, aby v jamce nezůstal žádný vzduch. Pokud máte možnost, můžete i přivrhnovanou půdu průběžně kropit, napomůže to sesedání. Sazenice by měla po skončení výsadby zůstat kolmo vzhůru, snažte se kolmost udržovat od začátku přivrhnování, později už se odchylnka těžko napravuje. Půda okolo sazenice by měla být po skončení výsadby upěchovaná tak, že sazenice nejde snadno vytáhnout ani vyvrátit.

Opora nebo ochrana

Další věc, nad kterou byste se měli zamyslet, je ochrana či opora sazenice. Sázíte-li v oploceném areálu, pravděpodobně se nemusíte ničeho obávat, ale mimo oplocení určitě zvažte, zda sazenici ochránit před zvěří. V dnešní době je téměř stoprocentní, že by se jinak stala srnčí nebo jelení pochoutkou, nebo by jí srnec na jaře sedřel kůru parůžky. Toto s Vámi vyřešíme při konzultaci projektu. Tyčka ochrany navíc slouží stromku jako opora proti zlomení sněhem. Opora je určitě potřeba i na otevřených stanovištích, kde hrozí vítr, nebo v prudkých svazích, kde by stromek pravděpodobně vyvrátil sníh. Opora zároveň zajišťuje lepší viditelnost sazenice tam, kde hrozí její poškození mechanizací (například na okraji louky či pole nebo u cesty). Kůly zatlučeme do dna jámy ještě před zasypaním. Případné fixační úvazky umísťujeme tak, aby nedocházelo k odírání kmene při pohybech ve větru. Úvazky je nutné kontrolovat a včas odstranit nebo převázat, aby nedošlo k jejich zarůstání do kmínku.

Tip: Vypěstování stromku ze semene nebo ze semenáčku

V souvislosti s projektem si můžete s dětmi vyzkoušet i vypěstování a výsadbu sazenice ze semene nebo vyzvednutého semenáčku.

Výsadba ze semene

Chcete-li vypěstovat svůj strom přímo ze semene, budete to mít nejsložitější. Většinu semen stromů stačí v říjnu vysít na odplevelený nakypřený záhon a zahrnout centimetrem kypré zeminy. Klíčivost u semen je různá, podle druhu a v závislosti na průběhu zimy mohou semena i přeležet a vzejít až napřesrok.

Výsadba semenáčku

Z vašeho záhonku nebo třeba z příkopu lesní cesty, případně z příliš hustého náletu v lese, kde nemají perspektivu dožití, se dají vyzvednout malé jednoleté semenáčky a vysadit buď na místo určení, nebo na jiný záhonek k dopěstování. Vyzvednuté semenáčky se dají poměrně bezpečně uložit třeba do bedýnky, kde jim kořeny zahrnete mokrou hlínou. Ani bedýnka by ale neměla zůstat ležet na slunci. Na místě výsadby stačí ve vlhké hlíně udělat díru podle hloubky a velikosti kořenů, sazenici do ní vysadit, kořeny zahrnout tak, aby okolo nich nezůstala vzduchová mezera, a půdu okolo stromku jemně udusat. Samozřejmě je dobré stromek po výsadbě zalít.

3. Následná péče

Nezapomeňte, že výsadbou starost o stromek nekončí. V prvních dnech po výsadbě bude určitě potřebovat vodu – čím větší sazenice, tím větší potřeba vláhy. Orientačně - V prvním vegetačním období po výsadbě je dobré zalít stromek alespoň 6 – 10 krát, v dalším vegetačním období 3 – 6 krát. Záleží samozřejmě na lokalitě výsadby, na počasí i na možnostech. K metrovému stromku by mělo přijít přibližně 15 litrů vody, k dvoumetrovému dvakrát tolik. A samozřejmě – čím častěji ho budete kontrolovat, tím snáze vyřešíte případný problém...

Nebezpečím pro budoucnost stromku je také sekání či ožínání v jeho okolí. Na kraji zemědělsky sekané louky pomůže kůl viditelnosti stromku, zemědělec tak má šanci stromek zaznamenat a nepoškodit. Při ožínání trávy strunovou sekačkou či křovinořezem dbáme na to, aby nedošlo k poškození kmínku stromu. Nebezpečí poškození můžeme minimalizovat mulčováním (pak není třeba sekat až ke stromku), nicméně pokud mulčováno nebude, určitě je lepší ponechání trochy trávy okolo stromku, než poškodit kmínek a zmařit výsadbu. Můžete také okolí stromku ručně odplevelovat a kypřit (cca do hloubky 3 cm), čímž zamezíte vzrůstu trávy a odstraníte potřebu sekání.

Tak, a to je asi vše, čím můžete stromku pomoci, aby se dožil spokojeného stáří a dělal vám radost. A určitě platí – čím více láskyplné péče mu dáte, tím větší je šance, že vám ji jednou oplatí, až pod něj po letech usednete.

Více informací můžete získat například v publikaci od Miroslavy Drobílkové „Jak se sází strom“, vydané Nadací Partnerství nebo na stránkách projektu sazimebudoucnost.cz odbornější informace naleznete třeba ve standardu Agentury ochrany přírody a krajiny „Výsadba stromů“, který je ke stažení na <https://nature.cz/web/cz/platne-standardy>.

Kontaktujte nás

Rádi Vám sdělíme podrobnější informace.

Jiří Antl, DiS.
tel.: (+420) 777 647 557
e-mail: jiri.antl@cmelak.cz

